

Legeskikkelsene i Ibsens skuespill har de siste hundre år vært utgangspunkt for flere artikler i Tidsskriftet. Vi gjør nå alle Ibsen-artiklene våre tilgjengelig på nett

Ibsen, legene og Tidsskriftet

I år er det 100 år siden Henrik Ibsen døde. Hans verker oppføres i alle verdensdeler, og han regnes i dag som verdens fremste moderne dramatiker. Ibsen-året, en nasjonal satsing i regi av Norsk Folkemuseum, skal aktualisere og synliggjøre Ibsen i 2006. Dikterens hundreårsminne markeres med teateroppsetninger, utstillinger og utgivelser i inn- og utland. Nettstedet *ibsen.net* presenterer bakgrunnsstoff og gir oppdatert informasjon om alle disse arrangementene (1). De første bindene av verket *Henrik Ibsens skrifter*, en kildekritisk og kommentert utgivelse av hans skuespill, dikt og brev, er nylig utgitt (2). En viktig del av markeringen er å synliggjøre Ibsens forfatterskap i utlandet. Utenriksministeren proklamerte tidligere i år: «Vi skal aktualisere Ibsens diktning i vår egen tid, i alle deler av verden, i ulike kulturelle sammenhenger» (3).

Med all denne oppmerksomheten – hvorfor markere Ibsen i *Tidsskrift for Den norske Lægeforening*? I årenes løp er det blitt publisert en rekke artikler om dikteren og hans verk hos oss. Med få unntak har interessen vært rettet mot hans legeskikkelser. Artiklene gir derfor et innblikk i hvordan kolleger har reflektert over legens rolle med Ibsens skuespill som bakteppe. Alt i 1921 omtales doktor Stockmann og doktor Relling i en redaksjonell artikkel som «vore gamle bekjendte» (4). I anledning Ibsen-året gjør vi alle våre tidligere artikler om dikteren tilgjengelig på nett, som lenker til nettversjonen av denne lederen.

Hva er så skrevet om Ibsens legeskikkelser i våre spalter? Det synes å herske enighet om at legen ikke er fremstilt i et negativt lys. Mellbye konkluderer: «Ibsen var ikke fiendtlig innstilt overfor leger, og led ikke under fordommer i forhold til deres kunnskaper og måte å tenke på» (5). Én forklaring kan være at legene i Ibsens diktning fremstår som representanter for naturvitenskapen, opplysningen og den nye tid (6). Doktoren i *Brand* (1866) er en mild og forsonlig person, i kontrast til stykkets hovedperson. Doktor Wangel, den lune distriktslegen i *Fruen fra havet* (1888), utøver sin legekunst med forankring i vitenskap og menneskekunnskap (5). Doktor Relling i *Vildanden* (1884) er en krassere person, som er gjort uødelig med replikken: «Tar du livsløgnen fra et gjennomsnittsmenneske, tar du lykken fra ham med det samme.»

Den legeskikkelsen som har lagt beslag på mest trykksverte, er utvilsomt badelegen i *En folkefiende* (1882), doktor Tomas Stockmann. Hans oppdagelse av det forurensete vannet ved byens bad og hvordan han håndterte motstanden hos byens befolkning og politiske ledelse har engasjert mange. Doktor Stockmann er karakterisert som «likefrem, ærlig og ikke lite naiv» (7). I Mellbyes øyne er Stockmann et samfunnsmedisinsk forbilde: «Hver gang jeg leser En folkefiende blir jeg oppgitt over denne stabeis, som jeg altså tross alt må beundre i sin suverene, opphøyede ensomhet. Jeg kan ikke slippe ham» (5).

Noen er kritiske til Stockmann: «Han har en selvfølelse som grenser til det parodiske og en selvtilit som ligger i underkant av det patologiske» (8). Jeg har tidligere pekt på hans sammensatte karakteregenskaper og oppfatter ham som en faglig villmann og samtidig en samfunnsmedisinsk helt (9). På bakgrunn av en sam-

menlikning med prestasjonene til den engelske legen John Snow konkluderer Nylenna med at doktor Stockmann overdramatiserer problemet og er for bombastisk i sine konklusjoner (10). Debatten som fulgte i kjølvannet av Nylennas artikkel viser at ytringer om Ibsens legeskikkelser i Tidsskriftet ikke går upåaktet hen. Holtedahll gir i en kommentar Stockmann full oppreisning og holder ham frem som et forbilde: «Hatten av for dr. Stockmann!» (11).

Duve har advart mot en for bokstavelig og realistisk lesing av skuespillene: «Man kan ikke vurdere dem som medisinske aktstykker. Ibsens legeskikkelser og sykdommer har viktige symbolfunksjoner» (12). Duve, som skrev flere bøker om Ibsen, rendyrket en psykoanalytisk fundert tilnærming til forfatterskapet, hvor legene og andre skikkelser først og fremst tjener som symboler for dypereleggende psykologiske konflikter (13).

Det er mange måter å lese Ibsen på, og det er neppe fruktbart å låse seg til én bestemt tilnærming. I skuespillene møter vi konflikter mellom idealer og virkelighet, spenninger mellom gruppen og individet, det tragiske og det komiske. Vi blir konfrontert med grunnleggende eksistensielle og sosiale spørsmål. Ibsen-forskeren Atle Kittang formulerer seg elegant om dette: «Ibsen er korskje forkyntar, moralist, ideologikritikar eller psykolog. Han er *dramatiker*, arbeider i eit slags fantasikrafts laboratorium, driv rare eksperiment med personane sine, og henter resultatata ut att i form av verk som stadig er gåtefulle og utfordrande for oss» (14).

Det er nettopp det gåtefulle og utfordrende hos Ibsen som gjør at man i møtet med hans verk kan vinne ny innsikt, enten man fascineres av legeskikkelsene eller berøres av det allmenmenneskelige grunnstoff i hans diktning. Vi har som leger fortsatt mye å lære av Ibsen.

Jan C. Frich
jancaf@medisin.uio.no

Jan C. Frich (f. 1970) er stipendiat ved Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin, Universitetet i Oslo, lege ved Nevrologisk avdeling, Ullevål universitets-sykehus, og medisinsk redaktør i Tidsskriftet.

Oppgitte interessekonflikter: Ingen

Litteratur

1. Ibsen.net: www.ibsen.net/ (22.3.2006).
2. Hanssen J-M. Henrik Ibsens skrifter lanserte sine første bind. www.ibsen.net/index.gan?id=11122354&subid=0 (16.3.2006).
3. Støre JG. Hans kald er ej at svare. Dagbladet 28.1.2006. www.dagbladet.no/kultur/2006/01/28/456098.html (16.3.2006).
4. Læger på scenen. Tidsskr Nor Lægeforen 1921; 41: 796–7.
5. Mellbye F. Legene i Henrik Ibsens samtid og i hans skuespill. Tidsskr Nor Lægeforen 1992; 112: 3811–4.
6. Berg O. Lægen i Ibsens diktning. Hovedoppgave. Oslo: Universitetet i Oslo, 1939.
7. Ree K. Ibsens legeskikkelser. Tidsskr Nor Lægeforen 1975; 95: 1507–11.
8. Anker H. Ibsens leger. Tidsskr Nor Lægeforen 1966; 86: 1032–9.
9. Frich JC. En folkefiende – Ibsen som samfunnsmedisinsk læremester. Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 4718–21.
10. Nylenna M. Dr. Stockmann og dr. Snow – to samfunnsmedisinske helter. Tidsskr Nor Lægeforen 2003; 123: 3579–81.
11. Holtedahll KA. Er dr. Stockmann passé? Tidsskr Nor Lægeforen 2004; 124: 980.
12. Duve A. Ibsens legeskikkelser. Tidsskr Nor Lægeforen 1975; 95: 1872–3.
13. Duve A. Symbolikken i Henrik Ibsens skuespill. Oslo: Nasjonalforlaget, 1945.
14. Kittang A. Ibsens heroisme: frå Brand til Når vi døde vågner. Oslo: Gyldendal, 2002.